

Ինքը կ'ըսէ թէ աս զօրութեան գործարանը ձկանց թոքէն դուրս տեղաւորուած՝ բակլայի ձեւով երկու պարկեր են . ասոնց մէջ խժային հիւթէ հատուածակողմեր կան՝ ջղային թելերով պատած . բայց աս թելերը չեն խրիր խժային հատուածակողմերուն մէջ : Եւ մանկ բան մը չկայ որ կարվանեան փիլային հետ նմանութիւն մը ունենայ : Երեւնայ թէ աս հատուածակողմերուն ու թելերուն վրայ կը քալեն , կ'ըսէ , ելեքտրական յորձանքները :

(Ժ) Էպէտ և գործարանը ճիշդ ալ գիտնայինք՝ կը փնար գիտնալ թէ արդեօք թմբրածուկը ինչպէս կը բանեցնէ աս զօրութիւն . արդեօք միշտ ունի , թէ հարկաւոր ժամանակ կը գոյանայ . ինչպէս կ'ըլլայ որ կենդանին ուղած կողմէն աս զօրութիւն արձրկէ . նոյն ատենը ինչ փոփոխութիւններ կ'ըլլայ գործարանին վրայ . որ մասին վրէ աւելի ուժը : Եւսոնք ամէնքն ալ հիմակու հիմա մէյմէկ գաղտնիք են . բայց յուսանք որ իմաստնոց ջանքովը կամաց կամաց բացատրութիւն մը գրտնուի ասոնց :

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Գայլ :

ԳԱՅԼՈՒՆ երկայնութիւնը սովորաբար երկու իրեք ոտնաչափ ու կէս կ'ըլլայ , գոյնը սև ու մոխրագոյն . բայց քանի որ տարիքը առնէ՝ կը ճերմրկի : Վանատայի գայլերը բոլորովին սև կ'ըլլան , տեղ տեղ ալ բոլորովին ճերմակ : Գլուխը երկայնաձև է , վիզը խիստ կարճ , դունչը երկայն , հոտ առութիւնը սուր , ակռաները խոշոր , ականջները նեղ ու սուր . աչուրները քիչ մը կանաչ ու կրակոտ , և ծայրերնին դէպ 'ի վեր ծռած , և բուր կերպարանքը կատաղի . մորթը

թանձր ու հաստ ըլլալուն՝ խոշոր կեղևնայ . անոր համեմատ ալ պոչ ունի՝ հաստ ու երկայն :

Գայլ շատ եղած տեղուանքը շատը մէկտեղ՝ կամ խումբ խումբ կ'իջնան լեռներէն , սոսկալի փնասներ կ'ընեն . գեղերը կը կոխեն , գառներ , ոչխարներ , խոզեր , հորթեր , և ինչուան շներ ալ կը յափշտակեն կը տանին : Եւ թէ պէտ ո՞ր և իցէ միս կը սիրէ , բայց մէյմը որ մարդու մսին համը առած ըլլայ , անգաղար մարդ կը փրնտուէ . առանկորաւելի հովիւր կ'ուզէ յափշտակել , քան թէ ոչխարները : Երբոր բոյնէն կ'ելլէ որ որսի երթայ , առաջ կը կենայ դէպ 'ի չորս դին աղէկ մը կը հոտուրտայ . և քամին ո՞ր կողմէն որ փչէ՝ դէպ 'ի ան դին կը սկսի երթալ , որ կենդանւոյ մը հոտ կայ նէ՝ աւելի դիւրաւ ու հեռուանց առնէ : Եւսարներու բազմութիւն որ տեսնէ՝ կամացուկ մը կը մօտենայ , ու յանկարծ վրանին յարձրկելով՝ երբեմն մէկ հատը միայն կ'առնէ կը փախչի , երբեմն մէկ կտորը միայն կը խաճնէ կը տանի , երբեմն ալ փարախին մէջ որչափ ու խար որ գտնէ՝ կը խղզէ , ու ետքը մէկիկ մէկիկ կը սկսի բոյնը կրել :

Շատ անգամ գայլերը իրենցմէ մեծ կենդանիներու վրայ ալ կը յարձրկին . և երբոր իրենցմէ մէկը կենդանւոյ մը վրայ իս ունենայ , կ'երթայ իր ընկերներէն շատերը հետը առած կուգայ ու կը յարձրկին կենդանւոյն վրայ . և սպաննելէն ետքը՝ ամէնքը մէկէն կը ցրուին՝ իրենց տեղը կ'երթան : Զմեռ ատեն աւելի կը կատղին գայլերը քան թէ ամառը . վասն զի ձմեռը կենդանի չգտնելով որ որսան , շատը մէկտեղ կը սկսին գեղերու վրայ վազել . իրենցմէ մէկը կ'երթայ տներուն դռները կը ճանկուտէ , որ ներսինները մարդ կարծելով դուրս ելլեն , և ինքը կը պահուրտի . երբոր մէկը դուրս կ'ելլէ որ նայի թէ ինչ է , գայլերը յանկարծակի վրան կը յարձրկին , կը սպաննեն , ու մարմինը կտոր կտոր ըրած մէջերնին կը բաժնեն :

Լ՝մերիկայի հիւսիսային կողմերը
գայլերը երբեմն ծովու հորթերուն
վրայ կը վազեն որ սառերուն վրայ
պառկած կ'ըլլան . բայց շատ անգամ
ան սառոյցները կը փրթին ծովե-
զերքէն , ու գայլերը սառերուն վրայ
մնալով՝ ինչուան ծովուն խորերը
կը քշուին . ասով ան տեղուանքի գայ-
լերը քիչ մը կը պակսին :

Գայլը իրեք ամիսու կէսէն կը ցընկնի
իր լակոտները իրեքէն ինչուան ինը
հատը մէկէն : Լակոտներուն աչուը-
ները քանի մը օր գոց կ'ըլլան : Գայ-
լերն ին մէկ քանի շաբաթ անոնց կաթ
տալէն ետքը՝ միս կը բերէ , կը ծամէ
կուտայ որ ուտեն : Կամաց կամաց
դաշտի մկներ , ճագարներ , կաքաւներ
ու ողջ ողջ հաւեր կը բերէ . լակոտ-
ներն ալ անոնցմով քիչ մը խաղալէն
ետքը կը խղզեն կը ձգեն : Լն ատեն
մայրերն ին անոնց մօրթը կը հանէ ,
կամ փետուրները կը փետտէ , կը բզբ-
տէ , ու կը բաժնէ լակոտներուն : Լեց
եօթը շաբաթէն կ'ելլեն իրենց բոյ-
նէն՝ մօրերնուն հետ քալելու . ասանկ
ամիսներով իրենց մօրը կառավարու-
թեանը տակը կենալով , տասը ամէն
կամ տարիէ մը ետեւ ակուանին կը
հաստատուի , իրենք ալ կը սկսին ին-
քնագլուխ իրենց դազանային աւա-
զակուծիւնն ընել :

Լն գլխայի մէջ ատենով այնչափ
շատ գայլ կայ եղեր որ յունուար ամ-
սուն գայլու ամիս կ'ըսեն եղեր . բայց
հիմա թէ՛ հոն և թէ՛ Եւրոպայի ու-
րիշ կողմերը խիստ քիչցած են՝ մարդ-
կանց շատնալուն համար : Երանի թէ
արեւելք ալ , և մանաւանդ Հայաստա-
նի ու Լրաստանի գեղերուն ու քա-
ղաքներուն քովերէն ալ պակսէր աս
սոսկալի դազանը :

Տեղ տեղ այնչափ շատուոր են որ
ձմեռ ատեն ան կողմերէն անցնիլը
շատ վտանգաւոր բան է : Բանի որ
Ուսսաց տերութիւնը Լրաստանի ու
Հայաստանի մէկ մասին տիրեց , ան
կողմերէն գայլերուն աւազակութիւ-
նը վերցընելու համար մասնաւոր զօրք

ալ դրաւ . և հիմա շատ պակսած են :
Բայց մենք մասնաւոր մարդկանց , և
մանաւանդ Հայաստանի բնակիչնե-
րուն աս դազանիս դէմ մէկ քանի հը-
նարքներ յիշեցընելու համար՝ յաջորդ
թերթին մէջ կը խօսինք :

Լրագիտ :

ՅՐԱՍԻՐ Թուշուններուն մէջ խիստ
անուանիներէն մէկն է արագիլը : Լ-
սիկայ երկու տեսակ է . մէկը սև , մէ-
կալը ճերմակ . աւելի հասարակը ճեր-
մակն է : Լսոր երկայնութիւնը գրե-
թէ իրեք ոտք է . կտուցը ծիրանե-
գոյն , փետուրները ճերմակ , միայն
կունկին ու թւերուն վրայ քանի մը
հատ սև սև փետուրներ կան . աչքին
բոլորտիքը լերկ ու սև է . ոտուրնե-
րուն կաշին կարմիր : Լսիստ ընտանի
ու անուշ և անմեղ բնութիւն ունի ,
այնչափ որ քաղաքներուն փողոցները
քալելով կերակուր կը փնտռէ : Լսն-
չափ անուշ է բնութիւնը՝ որ ինչուան
տղոց հետ պահուրտուկ խաղալը տես-
նուած է պարտիզի մէջ . թէպէտ դըր-
սէն տխուր ու ծանրակաց կ'երևնայ :
Լրագիլին սիրած կերակուրը որդ ,
ճճի , մողէս , օձ և ասոնց նման կեն-
դանիներ ըլլալով , արտերը կը մաքրէ
թրթուրներէն ու օձերէն . անոր հա-
մար արեւելեան և արեւմտեան ազգե-
րը ամէն ատեն մեծ պատիւ տուած
են ու կուտան ասոր : Հին ատենը
Յունաստանի մէջ այնչափ պատուա-
ւոր էր , որ արագիլ մը մեռցընողը կը
սպաննէին : Եգիպտոս այնչափ շատ
արագիլ կայ՝ որ արտերն ու դաշտերը
ճեփ ճերմակ կ'երևնան կ'ըսեն . բայց
շատութեանը համեմատ օգուտն ալ
աւելի է : Ըստ զարմանալի է աս
թուշունիս իր ձագերուն վրայ ունե-
ցած սէրը . ձագերը ինչուան որ հա-
մարձակ թուիլ չորովին՝ քովերէն
չհեռանար : Լը պատմեն արագիլի մը
համար՝ թէ ատենով հոլանտայի քա-